

Ահա կենդանացան յարեգականն ի մեծ լուսոյն :

Է՞ր չէք ի զարմանալ , ու կամ հարցուկ լինել բանիս ,
Վասն այս արեգականն ու իր պայծառ լցեալ լուսոյն .
Այս նոր ծագեց մեզ լոյս քան զարեգակն ու այլ պայծառ ,
Աինչ լուսաւորք կային՝ ծառայ կոչին այն մեծ լուսոյն ,

Ի լուսոյն ի սկըզբանէ լի լուսով շառաւիղ ծագեց ,
Լոյս ի լուսոյ ծնաւ յարեգականն ի մեծ լուսոյն .
Այս լոյսս ի յայն լուսոյն՝ որ ինքն է տէր ամեն լուսոյն ,
Ու թաղաւոր կոչի , 'ւ ամենուն լոյսն ի յիր լուսոյն :

Երկնից կամարն եղեւ ի զարմանալ արեգականն ,
Աի չէր տեսեալ հանց լոյս կամ արեգակն ի յայն լուսոյն .
Երկիրս ցնծացաւ մեծ աւետեօք ուրախացան ,
Թէ անմուտ ծագեց մեզ լոյս արեգականն ի յայն լուսոյն :

Ոմանք են անհոգի աչերով կուր եւ անյիմայ ,
Որ չեն ի հաւատալ արեգականն ու իր լուսոյն .
Խաւար կենօք կենան ու զմաղիին յերազ քնոյ ,
Չունին մասն լուսոյ յարեգականն ի մեծ լուսոյն :

Ես չեմ ի հաւատալ այն սուտ հոգւոյն թէ ինքն լոյս՝
Որ չունի շառաւիղ յարեգականն ի մեծ լուսոյն .
Ես՝ Կոստանդին՝ գրեցի , կու փափաքեմ ի յայն լուսոյն՝
Որ ես լուսաւորեմ յարեգականն ի մեծ լուսոյն :

Կոստանդին Երզնկացի

Գ Ա Ր Ո Ի Ն

Մեծ գոհութիւն, հազար անգամ մեծ. մեզի
մեծ աւետիս՝ մը հասեր է նոր , եւ Երկնաւորին
մէկ շնորհքը երկնէն երկիր մեր վրայ է հա-
սեր :

Երկիրս մթութեամբ լեցուն էր ու մուր ,
սառ կապած էր , պաղ , քար կտրած . չկար ոչ
մէկ բոյս մը զաւար . հիմա նորէն է զարդաւ-
ուեր :

Ձմեռը բանտ էր ու խաւար . ահա հասաւ
նոր գարունը , գիշերը մինչ աւարեց տարաւ ,
վասն զի արեւն է ահա ծագեր :

Երկիրս մայր մըն է աննըման, կը ծնի ինչ-

քան որ գեղեցիկ բան կայ , շատ բարեքներ կը
սնանին իր ծոցին մէջ . ահա փռուեր է գեղե-
ցիկ(?) :

Երբ հարաւի հովը փչեց , ինչքան տըրտ-
մութիւն կայ՝ տարաւ երկրէս . այնպէս որ չը-
կայ տեղ մը ծառաւ , ամէն կողմ բարիքով է
լեցուեր :

Հեզ որոտաց ամպը ցողաքեր , կամար կա-
պեց երկինքն ի վեր , երկրիս վրայ կը հոսէ
ահեղ գետեր , որ բոլոր երկիրը կ'արբուցա-
նեն :

Հարսնիքն է տիեզերքին , ցնծութիւնն է
պտղաբեր ծառերուն . գոյնզգոյն տեսակ տեսակ
ծաղիկներ ահա երկիրն են զարդարեր :

Մովը թռնալ կ'ելլէ սիրտաւորի, զետունները

կը խաղան ցամաքի վրայ ու ծովուն մէջ . ապա կուշները արագ կուգան պաղ ու զով , ժայռերէն բղխած :

Ահեղ կը գոչեն գետերը բազմաթիւ . լեռներէն վար իջնելով յորդափուր , կուգան մանիման ծաւալելով , սիրով գէպ կ'ծով կ'ուզողուն :

Կը խաղան Լոյիկներն ու այծեամիները , դաշտն ու աղբերակուշքը կ'իջնեն . վայրի երէններն ու անասունները կապանքներէն արծակուէր են :

Կուգան թռչունները քաղցը ձայնով ծիծեռնակին հետ սաղմոսելով . կուգայ արտուտիկը երգելով , առտուն տաղը կը ձայնէ :

Կ'աճին ու ձագեր կը ծնին թռչունները , գազաններն ու նրէվայրները . թռչուններն իրենց ձագերով կ'ելլեն պար կը կազմեն ու մէկտեղ երամ կը կապեն :

Մարդիկները կուգան կը ժողովին բուրաստաններուն ու պարտէզներուն մէջ . անոնցմէ մէկը ծովէ մտիւր , տեսնէ է դեղին , ու կը դողդողայ :

Բլբուլն եկաւ չաքարբերան , աւետաբեր մեծ յարութեան . վարդին համար կանանչ վրան մը կանգնեց , որ ան գայ հոն բազմի ինչպէս կրակ մը վառած :

ԱՆՑԱԻՈՐ ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Մէկը կար որ « Շանիամէ » կ'արտասանէր « ձայնով » . եղբայրներ խնդրեցին թէ « Շանիամէ »-ի ձայնով ոտանաւոր մը ըսէ) . Ես ալ չիմեցի սա բերթուածը . « Շանիամէ »-ի ձայնով կարդացէք :

Ծանուն անեղ ու մեծ Աստուծոյ , յանուն Հօր ու միածին Որդւոյն , յանուն ճշմարիտ սուրբ յաւիտենական Հոգւոյն , որ միակ տէրութիւն մըն է հօգը ամենանի մէջ .

Ախայ խախլ բոլոր սիրելիներուն , բանալ ձեզի դռներ սքանչելի մտածմանց , չարել մարգրիտներ ու ակունքներ լուսատու , ձեզի ցոյց տալ իրաւական գեղեցիկ խօսքեր :

Մենք պարտինք լսել իմաստասէրներու խօսքերը , տգէտներէն . կաման հեռանալ , չըլլալ

կարճամիտ եւ սրտով թերի , չըլլալ մեր մարմնոյն ծառայ ու գերի :

Այս կեանքն ունայն է եւ մահու ժառանգութիւն . չունի մեզի համար դռներ բարեքի եւ շահու . երազ է խաբող եւ ցնորք անցաւոր , սուտ սիրական է եւ նմացաւոր ընկեր :

Սիրոյ դուռը կը ցուցնէ եւ երեւոյթներով մեղ կը շլացնէ , բայց ներքնապէս նման է գազանի եւ շան . ծածկուածի մէջ նստած է հանգիստ , եւ իր սուտ ու ուշիւ բաները մեծ գնով ծախել կը ջանայ :

Գիշիկն մէջ զոր կը բաժնէ , թոյն կայ մահու . ոմանք որ կը խմեն կերպ կերպ կը դիտուին . հողով մեռած են ու ողջ թուին , անոնք որ այդ գիշիկն չիէն խմին են :

Գիշով են դարձեր իրենց ըզձատնէ սրտերովը . ծանր բեռով մը մեծ գէշ տղամտի մը մէջ են ինկեր . ա'լ չունին մտքի աչք , հոս ու հոն չեն նայիր , չեն գիտեր թէ բանտի մէջ երկաթներով կապուած են :

Մահուան դուռն են հասած եւ լուր չունին , չեն գիտեր թէ կապարի պէս ծովուն խորն են իջեր . իմար անասունի պէս անուշ կը պարտին , ու ներքնապէս ցաւով լեցուն են ու հիւանդ :

Այսօր գուարթ են եւ չեն մտածեր թէ վաղը պիտի լան եւ անեղ հառաչեն . մահը պիտի գայ եւ շատերը քունի մէջ գտնէ . անոր համար ո'չինչ կայ ծածուկ կամ թագուն :

Անոր իշխանութեան տակ թագաւոր արքաները , ու , կը տանի ամէն մարդ՝ իր տնչներուն գերի , շատեր որոնց սրտին մէջ անչէջ հուր մը կ'այրի :

Ձի թողուր ոչ սուլթան ոչ փառնշահ դահու վրայ , կը տրիէ շատ պետութեանց՝ հօգը ըլլան կամ անյաղթ , չի վախար զօրքերէ՝ քաջ ըլլան թէ հուճեալ , չուտով զանոնք հողուն մէջ կը պառկեցնէ :

Նոյն խիկ թագաւոր մը , Ղազանի չափ հօգը , չի տեսեր , որովհետեւ ան գազան է սրտով . անոնք որ գեղեցիկ են դէմքով , կը քաղէ երեսնուն ծաղիկ պէս գոյնը :

Ձի մնաւ ան որ վայելուէ է անձամբ , ոչ ալ ան որ տրտուած է կամ սրտով հուշ(?) . ան որ շատ բարեք է վայելած , նեղ բանտը կը մտնէ ու գերի կը գառնայ :

Ան որ ոսկեկար հանդերձ կը հաղնէր, իր վրայ կը շարէր մարդարտայիս զարդեր, հիմա կը շատանայ միածալ պատանջով, լուր է անոր հպարտութիւնն ու ցաւն ու տանջանքը :

Ան որ տուն ունէր զարդարած եւ տաճար, ամբողջ ոսկիով շինուած ու գեղանկարուած, ականակուռ թագ ունէր եւ քա՛ս ոսկեղէն, հիմա ինոր (քունի մէջ) մնացեր է զգայաղիւրի :

Անոնք որ բովանդակ աշխարհիս տէր եղան, սուլթանն ու թագաւոր, փառելան ու խան, անոնք որ անթիւ գանձեր ունէին եւ անհամար ձիււորներ, շուտով զրկուեցան այդ բոլոր փառքէն :

Շատերը կը կորսնցնէին իշխանութիւն, թուղթ ու գրիչ : շատերը կը մնան անօգնական, անթմբուկ, անդրօշ : անոնք որ քաջ էին ու պատերազմի մէջ յաղթող, անոնք որ անմասն էին ձիււորներու դայակն մէջ :

Անոնք որ իրարու հետ թուրով, ռումբով ու գուրգով կը մրցէին, ա՛լ հիմա ոչ կերպարանք եւ ոչ դէմք ունին, ոչ ձի կը հեծնեն ոչ սրտանց կը կռուին, ոչ ալ գեղեցիկ կ'երեւան գէմքով :

Կը քայքայուին շատ աղւոր վայելչակազմ մարմիններ, ինչպէս եւ իրենց վրայ շարուած զոհարները, էնոնք որ երկրիս վրայ այնքան նազուկ էին, գեղեցիկ գէմք ունէին ու զեղձան մազեր :

Երեսներն նման էր ցանկալի լուսնին, սրտերն ինչ ուրախ, խօսքերնին զուարթ. անպիսի տըրտմութիւն մը եկաւ վրանին, որ ելան դաղին. ու հիմա ոչ այժ օւնին, ոչ լեզու կամ բերան : Փոշի են դարձեր եւ ցամաք ոսկոր, այն մարմինները որ պայծառ էին քան ձիւնին սպիտակ : Եղբայրներ, սրտանց՝ սիրով լսեցէք այս խօսքերս զոր մտքովս յօրինեցի եւ ի գիր առի : Այս կեանքը ոչինչ է եւ հսկայ չունի. դուն ալ մի՛ խաբուիր, շո՛ւտ արթնցիր, կոստանդին, յաւուն Հօր եւ Որդւոյն միածին :

ՍԷՐ ԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

houf երկու իմաստով, ակնհայտօրէն նուազն ու մաքմոյն որ այլաբանօրէն քուտած է սապէս.

Արթնցէք ձեր երազէն, աչքերնիդ բացէք,

դուք որ կը ճնա՛նաք. տեսէ՛ք, գիշերուան մէջ շատեր կան որ պահ մը լուսն չեն եղած, անդադր պարտկելով կը սպասեն՝ հրամանովը միակ Աստուծոյն, որ մէկ խօսքով երկիրը կամարածու յօրինեց ու հովին յանձնեց :

Արթնցայ լուսնէս, ելայ պահ մը արթնուն կեցայ հովուն դէմ, որ երկայն գիշերը կ'անցնէր ու առաւուրը նշան կուտար. տեսայ լուսինը պայծառ ու շատ մ'աստղեր անոր սպասարկու, որ երկինքը կը զարդարէին ու արաքածներն են իմաստունին :

Պայծառ աստղ մը ելաւ արուսեակին լոյսին առջեւ. ունէր լոյս մը գեղեցիկ, աստղերուն լոյսէն ալ գերազանց. նայեցաւ լուսնին ու հրաման տուաւ աստղերուն, եւ բոլորը մէկ մարը մտան ու լոյսերնին նուաղեցաւ :

Երկնքին երեսը բացուեցաւ երբ ծագեցաւ լոյսն արեւուն. երեսցաւ՝ դեռ մանուկ. ի՛նչ անուշ է իր անունը. շատերուն հոգի տուաւ, ու պայծառ լոյ՝ աչքերուն, անոնց որ սիրով սպասեցին առաւուսն արուսեակին լոյսը տեսնելու :

Քաղցր է ծնունդը լոյսին. երանի կուտամ այն մարդուն որ բաժին կ'ունենայ առաւօտեան այդ լոյսէն եթէ երկնքին դրան առջեւ կը կենայ Աստուծոյ մէջ. պարգեւատուն, արեւուն ծագած ատենն է որ բարկեցներուն դուռը կը բացուի մեզի :

Եթէ տէրը իր արարածներուն վրայ քաղցր կը նայի՝ սիրով լեցուած, այն պահուն է երբ առաւուսն լոյսը կը ճեղքուի. եթէ (միշտ) կը լսէ աղաչանքներուն եւ բազմապատիկ աղօթքներուն, պարգեւը շուտ ատանալ ուզողը՝ զայն կ'ընդունի առաւօտուն :

Եթէ կան անուշ հոտեր որ մահուան դուռն իսկ կեանքի կը փոխեն, շատերուն հոգին զիւնովցած է առաւօտեան անուշ հոտէն. եթէ կայ սէր մ'անմահական որ հոգի կուտայ հողին լրուն, (կ'ուզէի) իմ բաժին սէրս ու հոգիս առաւօտեան սիրոյն խառնել :

Եթէ սիրոյ դռնէն ինձի բաժին սա՛նձանուռն է կեանք ու խնդութիւն, ես կը նախընտրեմ մէկ պահու սէրը սրտանց՝ առաւօտուն. եթէ պէտք է հոգի տալ, ես բոլոր հոգւովս յօժար եմ հոգիս տալ այդ սիրոյն փոխարէն :

Ով որ կ'ուզէ սիրով ըլլալ որդի լոյսին յա-

բուժեան, թող խնդրէ այն Աէրէն որ ինքն ալ յարեալ առաւօտուն . սէրէն սէրը կ'աւելնայ, սիրով երթալ տունը Սիրոյն, ով որ Սիրոյն կը հետեւի, կը հասնի՝ սիրովն առաւօտուն:

Տէր, դժա՛ր ինծի՝ քաւ ծառայող, եւ ինծի բաժին տուր այն հողիէն, որուն շատերն են ցանկացած եւ զոր քիչերն ունեցած են առաւօտուն . ես՝ յետինս եւ առաջիտանս, որ Կոստանդին կը կոչուիմ, կը խնդրեմ քենէ, տո՛ւր ինծի սէր առտուան սէրէն:

houf աղյաւրութեան արեգակին մասին, Գրիսոս միածին որդւոյն, որ ծագեցաւ Նորմէն, այլաբանօրէն խոսած.

Անա գիշերն անցաւ, եւ առաւօտը կը բացուի . ծագեցաւ աստղը պայծառ, աւետիսը բերաւ լոյսին . խաւարը վանեցաւ ու ցնծաց աշխարհս բովանդակ . երանի տուին իրարու անոնք որ արժանի եղան լոյսին:

Անոնց վրայ որ բանտի մէջ էին ու խաւար ու խոր զնդանի մէջ, լոյս ծագեցաւ արեգակին մեծ լոյսէն . երկիրը սառ ու պաղ էր՝ ցուրտ ձմեռուան տակ հողմային, ահա գարուն եղաւ՝ մեծ լոյսովն արեգակին:

Երկիրը կենդանացաւ եւ լեռ ու դաշտ կանանչ բուսան, ծառերը ծաղիկ բերին՝ մեծ լոյսովն արեգակին . ծաղիկները կը զարդարուն տեսակ տեսակ գոյներով, կը փռուի վարդը կարմիր՝ մեծ լոյսին տակ արեգակին:

Արեւըները կ'երազանան ու ցնծալով յառաջ կը խաղան, գետերը ոլորքներ կը յօրինէն, մեծ լոյսին տակ արեգակին . բոլոր արարածները, որ մնացած էին անհոգի ու մեռած, ահա կենդանաց ն մեծ լոյսովն արեգակին:

Ինչո՞ւ է չէք զարմանար կամ հարցումներ ուղղեր այս խօսքիս մասին, այս արեգակին եւ իր պայծառ լիայիւր լոյսին նկատմամբ. այս նոր լոյս մըն է որ ծագեցաւ մեզի, արեգակին լոյսէն աւելի պայծառ, ինչքան որ լուսաւորներ կան, ծառաներն են այդ մեծ լոյսին:

Աղքեական լոյսէն ծագեցաւ շատաւիղ մը լուսալիւր, լոյսը լոյսէն՝ ծնաւ մեծ լոյսէն արեգակին . այս լոյսն այն լոյսէն է որ տէր է աւելն լոյսի, ու թագաւոր կը կոչուի, ու ամենուն լոյսն իր լոյսէն է:

Երկնքին կամարը զարմացաւ այդ արեգակը տեսնելով, վասն զի երբեք չէր տեսած այդպիսի լոյս կամ արեգակ մը ա՛յլ լոյսով . երկիրս ցնծաց, մեծ աւետիսովն ուրախացաւ, թէ ա՛յլ լոյսով ծագեցաւ մեզի արեգակ մը անմայրամուտ:

Կան ոմանք որ անհոգի են, աշխրհով կոյր եւ չըմբռնող . որ չեն հաւատար արեգակին եւ իր լոյսին . խաւար կեանքի մէջ կը մնան ու քունի երազներուն մէջ կը թաղուին . անոնք մաս չունին այդ արեգակին մեծ լոյսէն:

Ես չեմ հաւատար այն սուտ հոգիին թէ լոյս ունի ինքնին, եթէ շատաւիղ մը չէ ընդունած այդ արեգակին մեծ լոյսէն: Ես, Կոստանդին, որ սահեա գրեցի, կը փափաքեմ այդ լոյսին, որպէս զի լուսաւորուեմ մեծ լոյսովն այդ արեգակին:

ՏԱՆԿՈՒՑԻ

1904 յուլիս 5ին, Թուրքերու թշնամութեանն արդեւնք եղօղ հրդէս մը մոխիր դարձուց ծնած տունն ի Հասպիւղ, Ոսկըղլիւրի ավերուն վրայ:

Թուրք բռնապետութեան զէմ կռուելու համար Եւրոպա պապատանած Հայու մը նկատմամբ վրիժառութեան այս վատ միջոցը խորին զգուշանք ներշնչեց ինձ:

Տխրութեամբ մտաբերեցի թէ կորուսածս հասարակ չէնք մը չէր, այլ մանկութեանս օրրանը, այն բոյնը ուր երեւակայութեանս սառնին թեւերը բուսած էին, դրսիսը այն սուկի երազներուն օրոնք դեռահաս Արեւելցիի ուղեղին մէջ կը շողային:

Մանաւանդ պարտէզը սիրելի էր սրտիս, այն փորթիկ պարտէզը որ այնքան ընդարձակ կը թուէր ինձ, ուր քիչ մը հանգիստ կը փութունէի դպրոցական չարախոյճութեան ժամերէ յետոյ, մեռաքաւէս տերեւներով թթնիթին, թթու պտուղներով նռննիթին, սաթէ ողկոյզ-